

68a Sortida “Coneguem Catalunya”

Congost de Mu

La Noguera

6 de novembre de 2016

LA NOGUERA

Amb una superfície de 1.733 quilòmetres quadrats, una població de més de 35.000 habitants i 30 municipis, la Noguera és una de les comarques més extenses de Catalunya. Balaguer és la capital de la comarca, que es pot dividir en dues parts: la Noguera alta, dominada pel relleu muntanyenc — amb el Montsec com a serra més característica—, i la Noguera baixa, que coincideix amb la plana.

La Noguera és una comarca agrícola i industrial. Balaguer és el centre del conreu de l'arbre fruiter, que s'estén pel Pla d'Urgell. Entre els conreus de secà que predominen a la zona del Montsec i del Segre mitjà es troben l'olivera, l'ametller, la vinya i el blat. Per la seva banda, la indústria se centra essencialment a Balaguer (alimentària, metal·lúrgica i paperera), a Artesa (tèxtil) i a Balaguer, Artesa i Ponts (de la fusta). Quant a l'oci, la Noguera és una de les comarques privilegiades per a la pràctica de l'excursionisme, l'escalada i l'espeleologia. La vall d'Àger i el Montsec són indrets ideals per a la pràctica de l'ala delta. Un altre esport popular a la comarca és el ciclisme. En termes gastronòmics, la característica que defineix més bé la cuina de la Noguera és la seva senzillesa, compensada per la qualitat de les seves fruites i verdures. Els embotits i confitats de porc són excel·lents. La caça és la base de succulents plats com ara la perdiu a la caçadora. La coca de recapte o de samfaina i els cargols són altres capricis que cal no oblidar.

Els principals relleus de la Noguera els constitueix la Serra del Montsec, la muntanya més meridional del Prepirineu, que orientada en direcció est-oest separa la Conca de Tremp al nord i la Ribera del Segre al sud. Els pics més alts del Montsec són Sant Alís (1.676) al Montsec d'Ares, i el Tossal de la Torreta (1.676) i el Tossal de Mirapallars i Urgell (1.668) al Montsec de Meià. A la zona del Montsec hi ha la Vall d'Àger i la Conca de Meià. A mesura que es va cap al sud hi trobem serres marginals de relleus més moderats, constituint la zona dels Aspres del Montsec. Com passa amb els Aspres de l'Empordà o els Aspres del Rosselló, aquest topònim es refereix a la comarca natural que fa de transició entre la plana i la muntanya. La zona dels Aspres s'allarga cap al sud fins a la Serra Llarga, la Serra Blanca i la Serra de Montclar, i està formada pels municipis de les Avellanes, Os de Balaguer, Camarasa, Alòs de Balaguer, Foradada, Artesa de Segre i bona part del municipi de Cubells. Al sector més oriental de la comarca, la Baronia de Rialb, Ponts i Tiurana constitueixen un espai del Segre Mitjà conegut com a Segre-Rialb, al voltant de l'embassament de Rialb.

La comarca és travessada de nord-est a sud-oest pel riu Segre. Els altres grans rius que passen per la comarca són la Noguera Pallaresa i la Noguera Ribagorçana. Com que aquests rius drenen en direcció nord-sud, tallen perpendicularment les serres del Prepirineu, formant estrets congostos. Així,

el riu Noguera Ribagorçana forma el Congost de Mont-rebei, el Congost del Seguer, el Congost de Fet i el Congost de Millà. El riu Noguera Pallaresa forma el congost de Terradets, el Congost del Doll i el Congost de Santa Linya. Finalment el riu Segre forma el Congost de Salgar i **el Congost de Mu**. Tot plegat fa de la Noguera una comarca amb un fort atractiu natural. Alguns cops s'han aprofitat aquests congostos per construir-hi embassaments. Actualment la comarca de la Noguera constitueix l'espai més gran d'aigües tranquil·les de Catalunya, amb els embassaments de Canelles i de Santa Anna al riu Noguera Ribagorçana, el pantà de Camarasa a la Noguera Pallaresa i els embassaments de Rialb i de Sant Llorenç de Montgai al Segre. Això ha configurat espais d'una rica i variada fauna i flora, com la que podem apreciar a la reserva natural de Sant Llorenç de Montgai o a l'aiguabarreig del Segre amb el Noguera Pallaresa.

ALÒS DE BALAGUER

Alòs de Balaguer és un municipi de la comarca de la Noguera, ubicat en un paisatge geològic molt ric, marcat pel pas del riu Segre. El riu travessa, en primer lloc, un sector constituït per sediments terciaris que formen part del marge nord de la Depressió Central Catalana per introduir-se, posteriorment, en les serralades exteriors dels Pirineus a través d'un estret i profund congost (Congost del Mu) a partir d'Alòs de Balaguer i, finalment, sortir de nou a la depressió de l'Ebre al tram Camarasa-Balaguer.

El municipi s'estén al sud mateix de la conca de Meià, als vessants de la serra de Sant Mamet, al punt més alt de la qual, el turó de Sant Mamet dona nom a la serra i fa de límit amb el municipi de Vilanova de Meià. El terme s'estén a banda i banda del Segre, que passa d'est a oest encaixat per la serralada Prepirinenca fins a la confluència amb la Noguera Pallaresa. Morfològicament, Alòs de Balaguer es pot inscriure en la subcomarca del **Montsec** perquè participa més de les característiques d'aquests territoris força accidentats, Prepirinencs i molts amb alçades superiors als 800 m en la part de tramuntana, que no de les de l'anomenat Segre Mitjà, on el riu, en lloc de passar encaixat com ací, solca una vall un xic més ampla i de terres més planes. Tanmateix, el municipi, sobretot a l'esquerra del Segre, fa de transició entre les dues subcomarques esmentades, del Montsec i del Segre Mitjà, amb la de la Noguera estricta, a la qual són adscrits els termes de Cubells i de Camarasa. Dins el terme, el Segre rep pel costat esquerre les aigües dels barrancs que drenen els vessants que hi ha al cantó septentrional de les serres Carbonera i de Boada: barrancs de les Olives, de Boada i **del Mu**.

La *vila d'Alòs de Balaguer*, a la dreta del Segre, és esglaonada als vessants del turó on hi ha el **castell d'Alòs**.

Castell àrab

Construït pels àrabs vora l'any 1000 dC, el castell d'Alòs fou conquerit pel comte Ramon Borrell entre els anys 1015 i 1016, durant l'expedició contra els musulmans que el portà més enllà de Balaguer. Caigut de nou en domini àrab després de la mort del comte, no va ser fins a l'any 1024 que es va reconquerir definitivament i se'n donà el domini directe al comte d'Urgell. S'estima que la construcció del castell va anar evolucionant al llarg dels segles des del disseny primerenc dels àrabs. A l'inici del segle XI s'afegí la característica torre circular, i al final del segle XII o XIII es construïren diverses sales meridionals. Finalment, a finals de l'edat mitjana, es degué bastir la fortificació de l'extrem de la serra.

Església parroquial de Sant Feliu

D'origen romànic però transformada en temps moderns, l'església conserva dos notable retaules gòtics dels segles XIV-XV, un dedicat a Sant Feliu i l'altre a la Mare de Déu del Roser i San Pere Màrtir.

Restes prehistòriques

Dins el terme municipal s'han trobat pintures rupestres prehistòriques, les pintures del Tallat de les Aparets I-IV, integrades dins el que es coneix com a art esquemàtic. S'estima que foren pintades per grups productors neolítics entre 4500 i 1200 anys aC. Aquestes pintures foren descobertes l'any 1976 per Enric Sunyer i Antoni Borrell, amb la col·laboració de Lluís Trepà.

LES APARETS D'ALÒS

L'Art Rupestre de l'Arc Mediterrani de la Península Ibèrica fou declarat Patrimoni de la Humanitat per part del Comitè del Patrimoni Cultural i Natural de la UNESCO. La declaració comprèn 757 jaciments arqueològics amb pintures rupestres de sis comunitats autònomes, setze dels quals pertanyen a Catalunya. Les Aparets d'Alòs de Balaguer formen part d'aquests jaciments i es troben situades al paratge anomenat el Tallat de les Parets. Les pintures rupestres que contenen Les Aparets pertanyen al Neolític antic (4.220 ± 230 a C) i estan pintades en vermell i negre. Es caracteritzen per ser d'estil esquemàtic i abstracte, és a dir, amb símbols i grafismes difícils d'interpretar que tenien com a finalitat transmetre una idea, un missatge o un concepte.

Restes fòssils

A finals dels anys noranta, entre les muntanyes de Carbonera i Sant Jordi, varen ser trobades les restes fòssils d'un ictiosaure de més de 6 metres de llargària, que devia viure fa uns 190 milions d'anys, al període juràssic. La troballa de 17 vèrtebres de la cua compon el vestigi més complet d'un ictiosaure dins l'Estat Espanyol. Des de l'any 2002 es pot visitar, a

l'ajuntament d'Alòs de Balaguer, una reproducció d'un *Stenopterygius quadricissus*, gènere de l'Ictiosaure trobat.

CUBELLS

És una vila i municipi de la comarca de la Noguera, al Marquesat. El poble és a la carena de la serra de Montclar, que travessa el terme d'est a oest i s'estén des de l'alineació muntanyosa que formen les serres Carbonera i de Boada, al nord, fins a la ribera del Riu Sió, al sud, riu que en constitueix en gran part el límit meridional.

El castell de Cubells fou adquirit el 1050, juntament amb el de Camarasa, per Ramon Berenguer I a l'emir Yússuf ibn Sulayman al-Mudhàffar de Larida i passà a formar part de la marca de Camarasa. Des de Cubells, Ramon Cabrera va redactar el 5 de novembre del 1848 un escrit anomenat Notícies de Cabrera, que es publicà en el diari *L'Union* de París, on explica la situació de la guerra dels Matiners.

Llocs d'interès

- Església romànica de Santa Maria del Castell, té una valuosa porta, decorada amb llaceries morisques del segle XIII.
- Capella romànica de Sant Miquel (segle XII), restaurada recentment i utilitzada com a local per a activitats socioculturals.
- Església parroquial de Sant Pere, romànica amb elements gòtics (segles XII-XIV), conserva el notable retaule de pedra de Santa Úrsula de la segona meitat del segle XIV, de l'escola de Lleida i una Mare de Déu del segle XIII.

Santa Maria del Castell

L'església de Santa Maria del Castell es troba situada al punt més alt de la vila, davant d'una plaça ocupada antigament pel castell, bell mirador sobre la Ribera de Sió i el Pla d'Urgell, protegit per una barana de ferro. És l'únic edifici conservat que formava part de l'antic recinte del Castell de Cubells. Construïda al S.XII, consta d'una sola nau coberta amb volta de canó de perfil apuntat. A llevant escapça la nau un absis semicircular i en el tram immediatament inferior s'hi obre dos arcosolis, buidats als murs laterals, que eixamplen l'esplai de l'edifici. La porta s'obre a la façana sud i és l'element més vistós del conjunt. Com la majoria de les de l'anomenada escola lleidatana, és emmarcada per un cos eixit, coronat per una cornisa sostinguda per mènsules esculpides. La portada és formada per sis grups d'arquivoltes decorades i un guardapols i sis parelles de columnes monolítiques en cadascun dels muntants, acabades en sis capitells igualment esculpits a cada banda. A l'interior s'hi conserva i venera la imatge de la Mare

de Déu de la Llet. Peça d'alabastre d'estil gòtic.

Església de Sant Pere

L'església parroquial de Sant Pere es troba situada al centre del poble. Fou bastida als segles XIII i XIV en l'estil de transició del romànic al gòtic, sobre l'antiga església romànica de Sant Pere. És un magnífic edifici d'una sola nau amb capelles laterals de traceria gòtica i volta unida per interessants claus esculturals. Els recintes de les capelles són obertes entre el mur i els contraforts, ben marcats a l'exterior. La volta de canó apuntat de la nau descansa sobre mènsules amb motius estilitzats de gust mudèjar. Ha sofert diverses transformacions com la torre campanar i una nova façana d'estil neoclàssic (XVIII) d'escàs mèrit. Actualment, a l'interior, conserva un púlpit esculpit amb pedra policromada (segle XV), la imatge del Sant Crist, de fusta policromada (segle XV) i la imatge de la Mare de Déu de l'Esperança, magnífica talla romànica de fusta policromada.

Capella romànica de Sant Miquel

A la part baixa del poble, després del primer repoblament, es formà un raval anomenat de Sant Miquel, per la capella que s'hi havia erigit ja al segle XIII, a la mateixa època de la parròquia. És un petit edifici de planta rectangular i absis semicircular, amb la nau coberta amb una volta de canó apuntada.

CAMARASA

Camarasa és una vila i municipi de la comarca de la Noguera. Inclou l'entitat municipal descentralitzada de Fontllonga i Ametlla. Fontllonga fou municipi independent fins al 1970. El 1050, Camarasa i Cubells foren cedides per Yússuf ibn Sulayman al-Mudhàffar de l'emirat de Larida al comtat de Barcelona. El 1857 incorpora Sant Llorenç de Montgai, i el 1970, Fontllonga junt amb la Baronia de Sant Oïsmè i Figuerola de Meià.

El municipi de Camarasa, de 155,09 km² d'extensió, limita amb els termes d'Àger, a l'W i al N, Vilanova de Meià, al N, Alòs de Balaguer i Cubells, a l'E, la Sentiu de Sió, Balaguer i Os de Balaguer (enclavament de Gerb), al S, i amb les Avellanes i Santalinya a l'W. Al N del territori principal del municipi hi ha l'enclavament de Rúbies, entre els municipis de Vilanova de Meià (E) i d'Àger (W), mentre que per tramuntana confronta amb Llimiana, del Pallars Jussà. El terme de Camarasa és situat a la zona de contacte entre la Depressió Central i els Prepirineus. Constitueix el centre de la zona que tradicionalment s'anomenava el Marquesat, ja que el Marquesat de Camarasa centrava la jurisdicció d'una àmplia extensió de la Noguera. El terme tradicional tenia una extensió de 83,8 km², però amb l'annexió de l'antic municipi de Fontllonga el 1970, d'una extensió de 71,7 km², va passar a tenir la superfície actual.

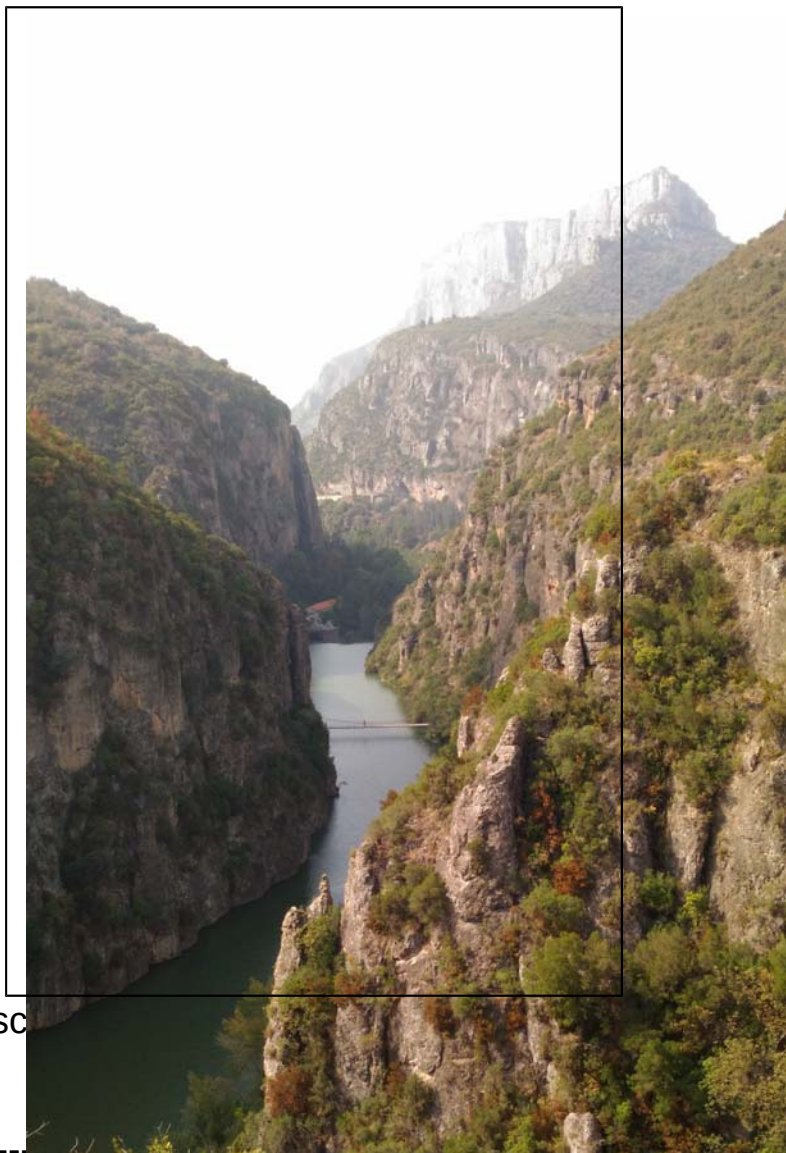
L'antic terme de Camarasa era delimitat a tramuntana per la resclosa del pantà de Camarasa, a la Noguera Pallaresa, prop de la seva confluència amb el Segre. Aquest entra a l'antiga demarcació pel congost de Camarasa, entre la Serra Carbonera i la de Mont-roig, i circula de NE a SW. Aigua avall de la vila de Camarasa es troba el pantà de Sant Llorenç de Montgai. A llevant, l'antic terme, a més de confrontar amb el municipi d'Alòs, limita amb el de Cubells, sota la collada de Boada i fins a les Quatre Creus. A migdia termeneja amb la Sentiu de Sió per la Carrerada i la Boga fins al Segre. A ponent confronta, en part seguint el curs del Segre, amb l'antic terme de Gerb (d'Os de Balaguer) i amb les Avellanes i Santalinya pel coll de Sant Llorenç; per la serra de Mont-roig (951 m), seguint la carena d'aquesta serra fins a la Noguera Pallaresa, limita amb l'antic municipi de Santalinya (les Avellanes i Santalinya). Altres accidents d'aquest sector són el tossal de Sant Jordi (679 m), la Serra Negra, la Serra Blanca i Monteró (579 m) a l'esquerra del Segre i el tossal de Sant Salvador (594 m) i la Coma de Nou a la dreta.

El pantà de Camarasa fou construït el 1920 per La Canadenca. El pantà de Sant Llorenç de Montgai fou construït el 1935 per La Canadenca; la resclosa és uns 2 km al S del poble homònim. És dedicat sobretot a l'obtenció d'electricitat i, també són aprofitades les seves aigües per als conreus de regadiu. Vora el llac ha crescut una esponerosa vegetació de ribera que ha condicionat un important hàbitat per a una destacada fauna d'ocells aquàtics. Per aquest motiu la zona ha estat declarada reserva natural de fauna salvatge. A aquest pantà s'ha d'afegir la minicentral (1991) que la Companyia Mediterrània d'Energies va construir en el curs del Segre, vora la seva confluència amb el Noguera Pallaresa.

EL CONGOST DE MU (o de MUR)

El Segre és un riu que, en general, és de recorregut plàcid, amb trams més estrets com els de Pont de Bar, el conegut congost de Terradets o el de Rubió. Menys conegut, però potser el paratge més impressionant del seu curs, és el **congost de Mu (o de Mur)**, amb gairebé 4 km de llargada des del **barranc del Mu** fins a l'aiguabarreig amb el riu Noguera Pallaresa, a Camarasa. El riu transcorre encaixonat entre els contraforts de la cara sud del Montsec i la cara nord de la serra Carbonera. El nom d'aquest congost ve donat per l'anomenat Barranc del Mur, que es troba just a l'inici del Congost. Al seu torn, el Barranc del Mur rep el seu nom d'un dels pics més representatius -per la seva altitud i la seva morfologia- de la Serra Carbonera, l'anomenat indistintament Lo Mur o El Mu.

El trams de direcció est-oest del riu Segre dóna unes característiques geogràfiques particulars a aquest sector fluvial, que no es repeteixen en altres rius del pre-Pirineu. A més, la resistència dels materials entre Alòs de Balaguer i Camarasa genera un paisatge abrupte, no habitual en una zona tan meridional. Les altituds màximes estan entre els 773 m de Lo Castellar a Alòs de Balaguer, i els 728 m de Lo Mur a Camarasa, mentre que el riu davalla a una altitud entre 340 i 250 m, unes característiques geomorfològiques que es poden apreciar. Al llarg de la ruta es van succeint els espadats, els racons i les elevacions del camí que ens ofereixen unes vistes espectaculars. Arribats al barranc de Palomar s'inicia una forta baixada en ziga-zaga fins arribar a un pont penjant i, poc després, se supera la represa de la central d'Alòs per un corriol metàl·lic clavat a la paret. Per l'altra banda, hi passen les truites tot remuntant els esglaons adaptats que els permeten asc i assequible ahora.

El decisiu Congost del Mu

El 1710, la guerra de Successió ja porta molts anys i no s'hi veu cap bàndol guanyador. La campanya comença el març amb la marxa de l'exèrcit borbònic cap a Catalunya. Felip V se sent reforçat i té com a objectiu Barcelona. Per això li cal dominar Igualada, Calaf i Cardona, i conquerir Balaguer, una ciutat amb una guarnició important que no pot quedar a les seves esquenes.

Al segle XVIII els exèrcits no podien allargar massa els seus moviments fora dels aquarteraments, i les campanyes quedaven limitades a les possibilitats de renovar la munició, la pólvora i l'alimentació. Només amb el saqueig no es podia mantenir un gran exèrcit pul·lulant per territori hostil: calien corrues de caravanes que l'anessin a buscar allà on acampava o executava les seves operacions militars.

Els defensors i atacants de Balaguer sabien que la clau de la victòria eren les vies d'aprovisionament. Per això els borbònics es van concentrar en atacar totes les comunicacions, per desbaratar les columnes d'auxili. En canvi els austriacistes, amb el suport dels miquelets de la serra del Montsec, van aconseguir aprovisionar-la regularment per la ruta d'Artesa, Alòs de Balaguer i Camarasa pel congost de Mu.

La incapacitat dels borbònics de tallar les comunicacions va allargar la campanya, fins a provocar una munió de malalties entre la soldada filipista, que va obligar Felip V a retornar a Lleida, on havia passat l'hivern el seu exèrcit.

Bibliografia:

Gran Geografia comarcal de Catalunya: El Segrià, les Garrigues, la Noguera i el Baix Cinca, Enciclopèdia Catalana, S.A., 1^a ed. maig del 1993

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Noguera>

www.lleidatur.com/

https://ca.wikipedia.org/wiki/Alòs_de_Balaguer

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Cubells>

www.ccnoguera.cat/cubells/

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Camarasa>

www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0013749.xml

www.descobrir.cat/ca/rutes

serradelmontsec.cat

Notes:

Portada: El congost de Mu,

Fotografies: Ramón Casas

La preparació d'aquesta 68a Sortida ha estat realitzada per membres de la Secció de Cultura de l'AE Talaia.

**68a SORTIDA DEL CICLE «CONEGUEM CATALUNYA»
6 de novembre del 2016**

**ALÒS DE BALAGUER – CONGOST DE MU –
AIGUABARREIG DEL SEGRE I NOGUERA PALLARESA**

Parcial	Acumulat	km
---------	----------	----

0,00	0,00	0,000
------	------	-------

Iniciem la caminada a l'aparcament d'Alòs de Balaguer on hi ha la carretera de la Foradada, el pont sobre el riu Segre i l'entrada al poble; vora la font que hi ha a la paret de la muntanya tenim dos camins, nosaltres agafem el que baixa, hi ha un cartell indicador al congost de Mu o Lo Mur.

0,13	0,13	0,930
------	------	-------

El camí és carreter i va pel costat del riu Segre, s'ha de seguir el camí principal. El que tindrem més visible en tot el recorregut és tota la morfologia que hi ha a l'altra riba, és l'anomenada serra Carbonera; més endavant, a la dreta ens queda una zona recreativa amb arbres, unes taules, una barraca on hi ha un curiós "Foc de Rotlle" cobert i la font de l'Espadella indicada en un cartell. Seguim per camí de carro. Més endavant i mirant enrere, es veuen en la llunyania les restes del castell d'Alòs.

0,25	0,38	2,700
------	------	-------

Final del camí de carro; abans hem vist una masia a l'altra banda del riu i a un nivell més elevat, és "can Sisquet", ara casa de camp aprofitada per a usos turístics. Veiem també el cim del Mu a l'altra riba amb la seva verticalitat; en aquest punt comencen unes passeres de ferro amb baranes per vorejar el riu, aquí s'inicia el congost més estret, ja tot és sender fins al final.

0,49	1,22	4,880
------	------	-------

Final de la pujada. Hem anat pujant de nivell fins arribar a prop de la carena, la verticalitat sobre el riu impressiona, compte amb les relliscades, molta precaució; després va baixant, primer molt suaument. Veiem a la llunyania el Mont-roig, si el dia és clar, naturalment.

0,14	1,36	5,690
------	------	-------

Cruïlla a Penalta, amb pal indicador. En aquest tram el sender baixa serpentejant pel barranc fins que arribem de nou al nivell del riu; compte amb les relliscades.

0,21	1,52	6,590
------	------	-------

Un cop som a la vora del riu el sender és planer. Arribem a un pont penjat amb cables d'acer i travesses de fusta. Recomanem molta precaució a no perdre l'equilibri, ja que es

mou una mica. Després de travessar el pont tenim unes passeres de ferro amb baranes penjades a la roca i que passen per sobre de l'aigua de l'embassament proper. Aneu en compte que no us caiguin estris com els bastons, mòbils, gorres o ulleres (poden anar directament a l'aigua).

0,13 2,05 7,160

Arribem a la presa de l'embassament d'Alòs amb l'esplanada de l'aparcament i magatzems de l'empresa de la central elèctrica. Aquí s'acaba la caminada.

Que us hagi agradat!

	CONEGUEM CATALUNTA EL CONGOST DE MU	06.11.2016	
HORARI PREVIST	INDRET	INCIDÈNCIA	DIST. ARROSSEGADA
7,30h	Sortida de Vilanova - Pl. Estació	Sortida autocar	
8,45h	Àrea de la Panadella(parada)	Esmorzar 45'	
10,15 h	Alòs de Balaguer	Inici caminada	0,000 m
10,30 h	Font de l'Espadella		0,930 m
10,53 h	Entrada a l'estret de Mu	Reagrupament 10'	2,700 m
11,47 h	Capdemunt de la pujada		4,880 m
11,56 h	Cruïlla a Penalba	Reagrupament 10'	5,690 m
12,22 h	Pont penjat		6,590 m
12,30 h	Presa d'Alòs	Final caminada	7,160 m
13,00 h	Visita al poble de Cubells		
14,00 h	Restaurant Roma (Cubells)	Dinar	
16,00 h	Retorn amb autocar		
18,00 h	Vilanova - Pl. Estació	Arribada	